

Maria Czempka-Wewióra

 <https://orcid.org/0000-0001-6677-615X>

Uniwersytet Śląski w Katowicach
Katowice, Polska

Prescriptum

Oddajemy do rąk czytelników kolejny – 29. numer czasopisma „Postscriptum Polonistyczne”, który poświęcony został w głównej mierze VII Światowemu Kongresowi Polonistów. W naszym piśmie, służącym krajowym i zagranicznym polonistom, pragniemy odnotować to istotne dla środowiska naukowego wydarzenie i udzielić głosu jego uczestnikom.

Historia Kongresu sięga roku 1998, kiedy doszło do spotkania mającego na celu integrację polonistów krajowych i zagranicznych w ramach Pierwszego Kongresu Polonistyki Zagranicznej w Warszawie. Kolejne zjazdy miały miejsce w Gdańsku (2001), Poznaniu (2006), Krakowie (2008), Opolu (2012) i w roku 2016 w Katowicach, gdzie 22 czerwca zainaugurowano VI Światowy Kongres Polonistów pod hasłem „Polonistyka na początku XXI wieku. Diagnozy. Koncepcje. Perspektywy”¹. Od Kongresu katowickiego kolejnym spotkaniom nadano nową nazwę².

Początki prac nad niniejszym numerem zbiegły się z obradami VII Kongresu, który odbył się w dniach 20–23 października 2021 roku.

¹ Wszystkie teksty w otwartym dostępie są umieszczone na stronie: <http://www.kongrespolonistow2016.us.edu.pl/publikacja.php>.

² <http://kongrespolonistow2020.uni.wroc.pl/informacje/historia/> [dostęp: 2.06.2022].

Pierwotnie wydarzenie zaplanowano na rok 2020 (zachowano by wówczas czteroletni cykl zjazdów), jednak nie doszło ono wówczas do skutku ze względu na utrzymujące się zagrożenie pandemią wirusa COVID-19. W roku 2021 w związku z obowiązującym reżimem sanitarnym i ograniczeniami w organizowaniu wydarzeń mogących sprzyjać rozprzestrzenianiu się wirusa zdecydowano się na zdalny tryb obrad. Organizatorami VII Światowego Kongresu były następujące instytucje: Uniwersytet Wrocławski, Międzynarodowe Stowarzyszenie Studiów Polonistycznych, Polska Akademia Nauk, Fundacja dla Uniwersytetu Wrocławskiego, partnerem zaś Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Muzeum Pana Tadeusza³.

VII Światowy Kongres Polonistów zatytułowano „Polonistyka światowa – archiwa i współczesność”. Jednym z głównych zagadnień podejmowanych przez prelegentów były archiwalia literackie i językowe, zgromadzone również w postaci cyfrowej, stanowiące swoistą kulturę pamięci, oraz ich ochrona i wykorzystywanie w pracach naukowych. Kolejną istotną kwestią reprezentowaną w wystąpieniach było usytuowanie polszczyzny wobec jedno- i wielojęzyczności, a także refleksja nad statusem języka odziedziczonego w sytuacji migracji. Nie zabrakło też głosów na temat historii, rozwoju i obecnej sytuacji akademickich ośrodków polonistycznych na świecie.

„Postscriptum Polonistyczne” wzorem wcześniejszych lat i w porozumieniu z organizatorami VII Światowego Kongresu Polonistów, którym dziękujemy za zgodę na zamieszczenie w pierwszym tegorocznym numerze części tekstów kongresowych, publikuje wybrane artykuły poruszające najważniejsze zagadnienia podejmowane podczas zjazdu. Rozprawy zostały pogrupowane w następujących działach: *Różnorodność językowa, odmiany, regio- i profesjolekty; Archiwa, zbiory, pamięć* oraz *Język polski i polonistyka za granicą*. Są to zresztą tematy, które regularnie pojawiają się w czasopiśmie. Wypada tu chociażby przywołać nr 1 (23) z roku 2019 pt. *Polska różnorodna* pod redakcją Jolanty

³ <http://kongrespolonistow2020.uni.wroc.pl/organizacja/organizatorzy/> [dostęp: 2.06.2022].

Tambor i Karoliny Pospiszil⁴ lub nr 2 (26) z roku 2020 pt. *Niezmiennosc i zmiana jako perspektywy badawcze* pod redakcją Romualda Cudaka i Marii Czempki-Wewióry⁵.

Półrocznik towarzyszył także poprzednim spotkaniom polonistycznym i rejestrował je. Tomy pokongresowe ukazały się w roku 2006 jako nr 2 (52) pt. *III Kongres Polonistyki Zagranicznej*, w roku 2012 jako nr 1 (9) pt. *Zjazd Polonistów* i w roku 2016 jako nr 2 (18) pt. *VI Światowy Kongres Polonistów*⁶. Poświęcono je między innymi następującym kręgom tematycznym: polonistyka jako dyscyplina naukowa i jej przemiany, wielokulturowość, języki regionalne i mniejszościowe, komparatystyka, translatoologia, recepcja literatury polskiej za granicą, kanon literacki, polski film i teatr, glottodydaktyka, dydaktyka, szanse i wyzwania polonistyk zagranicznych oraz promocja języka polskiego.

Gros publikowanych w niniejszym numerze artykułów stanowi zatem pokłosie VII Światowego Kongresu Polonistów. Tom otwierają dwa teksty Gerda Hentschela dotyczące żywotnego zagadnienia stosunku języków regionalnych do języka ogólnego oraz obecności lektu śląskiego w dyskursie zarówno naukowym, jak i politycznym: *Języki regionalne: zagrożenie czy umocnienie polskiej wspólnoty językowej?* oraz *Socjodialektologia ilościowa. Zróżnicowanie regionalne i społeczne regiolektu śląskiego na przykładzie żywotności niemieckich zapożyczeń*. U podstaw

⁴ <https://www.postscriptum.us.edu.pl/pl/domowa/numery-archiwalne/2019-%e2%80%a2-1-23/> [dostęp: 2.06.2022].

⁵ <https://www.postscriptum.us.edu.pl/pl/domowa/numery-archiwalne/2020-2-26/> [dostęp: 2.06.2022].

⁶ Numery opublikowano w wolnym dostępie na stronach: <https://www.postscriptum.us.edu.pl/pl/domowa/numery-archiwalne/2006-52/>, <https://www.postscriptum.us.edu.pl/pl/domowa/numery-archiwalne/2012-1/>, <https://www.postscriptum.us.edu.pl/pl/domowa/numery-archiwalne/2016-2/> [dostęp: 2.06.2022]. Pokłosiem VI Światowego Kongresu Polonistów jest także obszerna sześciotomowa publikacja pt. *Polonistyka na początku XXI wieku. Diagnozy. Koncepcje. Perspektywy*, która również jest dostępna na stronie: <http://www.kongrespolonistow2016.us.edu.pl/publikacja.php> [dostęp: 2.06.2022].

ostatniego artykułu legły kilkuletnie analizy prowadzone wspólnie z Jolantą Tambor i zespołem badawczym pracowników Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz ze świetnym węgierskim statystykiem Istvanem Feketem. W rozdziale pierwszym publikujemy także artykuł Anny Wileczek, wpisujący się w nurt rozważań socjolingwistycznych – studium profesjolektu nauczycieli polskich w jego nieoficjalnej odmianie.

Zainteresowanie archiwami i możliwościami badawczymi, jakie dają owe zbiory, oraz instytucjami podejmującymi trud gromadzenia poloników za granicą wyrażają artykuły Ireny Fedorowicz, Bożeny Szałaszy-Rogowskiej i Joanny Lustański. Autorki dzielą się w nich swoją wiedzą i doświadczeniem w kwestii opracowywania archiwaliów, opisują dostępne zbiory i sposoby korzystania z nich, oddają zasłużoną cześć ośrodkom gromadzącym, analizującym, odkrywającym i promującym dzieła polskich twórców za granicą, a także wskazują możliwe drogi badawcze, którymi można i warto podążać, pochylając się nad materiałami, które w dalszym ciągu stanowią niezbadany obszar.

Trzecie często dyskutowane zagadnienie to obecność i status polszczyzny w komunikacji dzieci polskich emigrantów, dla których polski jest językiem odziedziczonym, oraz losy akademickich jednostek uczących języka polskiego (coraz rzadziej są to polonistyki zagraniczne, raczej byty wchodzące w skład slawistyki, a coraz częściej jedynie lektoraty języka polskiego). Tu głos zabrała Hanna Pułaczewska omawiająca sytuację młodego pokolenia w Niemczech posługującego się polszczyzną – w rozprawie pt. *Czas dojrzewania jako „okres krytyczny” w praktykowaniu języka odziedziczonego. Polski w Niemczech* – a także Patrycja Gardin, Agnieszka Mejnartowicz i Pau Freixa oraz Małgorzata Grochowina – opisujący sytuację nauczania polszczyzny kolejno na Université de Lorraine w Nancy, na Uniwersytecie Barcelońskim i na Bałtyckim Uniwersytecie Federalnym im. Immanuela Kanta.

W dziale *Varia* znalazły się z kolei artykuły, w których autorzy podjęli dwa kręgi tematyczne. Pierwszy to życie i edukacja w przededniu i w obliczu wojny oraz funkcjonowanie jednostki w państwie totalitarnym i stygmatyzacja osób/grup niepasujących do obrazu idealnego

członka społeczeństwa; drugi – rola sztuki, zarówno tej wysokiej, jak i tej niższej, we współczesnym społeczeństwie.

Elżbieta M. Kur w rozprawie *Głosy z „Ostatniego kręgu” – między życiem a śmiercią, przeszłością a uniwersum czasowym* odtwarza obozowe losy Józefa Kreta, odwołując się do publikacji *Głosy z „Ostatniego kręgu”*. *Korespondencja z Konzentrationslager Auschwitz Józefa Kreta i Zofii Hoszowskiej-Kretowej* w opracowaniu Krystyny Heskowej-Kwaśniewicz i Lucyny Sadzikowskiej. Natomiast Sylwia Katarzyna Kuraś w artykule pt. *Etykiety: Kobieta, Żyd – Inny w przestrzeni szkolnej* nawiązuje do dwóch powieści Isaaca Bashevisa Singera: *Dwór* i *Spuścizna*, których lektura może odegrać ważną rolę w edukacji młodych pokoleń. Kolejne dwie autorki przywołują temat sztuki tworzonej zarówno w wysokim rejestrze, jak i w ramach działań służących zjednaniu sobie odbiorców. Judyta Dąbrowska w tekście pt. *Skąd się wziął impas? Marii Poprzęckiej refleksje o sztuce współczesnej* omawia zagadnienie wyczerpywania się współczesnej sztuki i kryzysu jej recepcji. Z kolei Katarzyna Hanik w artykule *Czytanie skandalu. Na marginesie polskiej prozy po 2000 roku* przywołuje postaci dwojga skandalizujących współczesnych polskich pisarzy: Blanki Lipińskiej i Michała Witkowskiego, podejmujących dosyć ryzykowną grę z odbiorcą i utrwalałym w świadomości polskiego czytelnika stereotypem pisarza.

Pierwszy numer pisma zwyczajowo zawiera również podsumowanie publikacji literackich wydanych w roku poprzedzającym oraz omówienia filmowych obrazów, które trafiły na wielkie i małe ekrany rok wcześniej. Nie inaczej rzecz się ma w niniejszym tomie – tradycyjnie do rąk czytelników oddajemy dwa przeglądy: *Półkę literacką 2021* Agnieszki Nęckiej-Czapskiej i *Półkę filmową 2021* Agnieszki Tambor. Autorki podsumowują miniony rok i przybliżają czytelnikom dokonania poszczególnych twórców, którzy w roku 2021 cieszyli się zainteresowaniem odbiorców i recenzentów.

Numer zamyka nekrolog nieodżałowanego przyjaciela całej redakcji „Prescriptum Polonistycznego” i wielu czytelników pisma – Profesora Marka Pytasza, wieloletniego pracownika Uniwersytetu Śląskiego, który zmarł w grudniu 2021 roku. Wspomnienie o nim napisał Marian

Kisiel, nie szczędząc osobistych refleksji i punktując zasługi Marka Pytasza w tworzeniu syntez, słowników i antologii polskiej literatury emigracyjnej, które obecnie służą za podręczniki dla kolejnych pokoleń polonistów kształcących się na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Nekrolog był wcześniej opublikowany w miesięczniku „Śląsk” – za zgodą autora redakcja uzupełniła go kilkoma uwagami.

„Postscriptum Polonistyczne”, pismo w wieku dojrzałym (to już 29. numer półrocznika, a były jednak 53 numery poprzedniej edycji pod nazwą „Postscriptum”; to 32. rok istnienia Szkoły Języka i Kultury Polskiej, przy której pismo powstało i nadal jest przygotowywane), musi zmierzyć się z faktem, że przychodzi mu żegnać swoich autorów, recenzentów i członków Rady Programowej – po prostu przyjaciół. W roku 2022 odszedł od nas również wybitny językoznawca, etnolingwista i sławista – Profesor Jerzy Bartmiński – pracownik Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, członek Rady Programowej.

Te miejsca zięjące pustką po odejściu przyjaciół można zapełnić jedynie pamięcią o osobach niezastąpionych i wspomnieniami złożyć im hołd.

Netografia

<http://kongrespolonistow2020.uni.wroc.pl/informacje/historia/> [dostęp: 2.06.2022].

<http://kongrespolonistow2020.uni.wroc.pl/organizacja/organizatorzy/> [dostęp: 2.06.2022].

<http://www.kongrespolonistow2016.us.edu.pl/publikacja.php> [dostęp: 2.06.2022].

<https://www.postscriptum.us.edu.pl/pl/domowa/numery-archiwalne/2016-2/> [dostęp: 2.06.2022].

<https://www.postscriptum.us.edu.pl/pl/domowa/numery-archiwalne/2019-%e-2%80%a2-1-23/> [dostęp: 2.06.2022].

<https://www.postscriptum.us.edu.pl/pl/domowa/numery-archiwalne/2006-52> [dostęp: 2.06.2022].

<https://www.postscriptum.us.edu.pl/pl/domowa/numery-archiwalne/2012-1/> [dostęp: 2.06.2022].

MARIA CZEMPKA-WEWIÓRA – PhD, School of Polish Language and Culture, University of Silesia in Katowice, Katowice, Poland / dr, Szkoła Języka i Kultury Polskiej, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, Polska.

Her interests focus on cognitive cultural and glottodidactic issues, as well as the possibilities of using speech therapy theory and practice in the process of teaching Polish as a foreign language. She is the author of academic articles on the category of remembrance in language and literature and on teaching Polish as a foreign language. She has lectured at universities in Bulgaria, France, Germany, Slovakia, Ukraine and Italy. Since 2017, she has been a certified examiner for the State Commission for the Certification of Proficiency in Polish as a Foreign Language.

Jej zainteresowania koncentrują się wokół zagadnień kognitywno-kulturowych oraz glottodydaktycznych, a także możliwości wykorzystania wiedzy i praktyki logopedycznej w procesie nauczania języka polskiego jako obcego. Autorka artykułów naukowych poświęconych kategorii pamięci w języku i literaturze oraz nauczaniu obcokrajowców języka polskiego jako obcego. Prowadziła wykłady i zajęcia gościnne na uniwersytetach w Bułgarii, Francji, Niemczech, na Słowacji, Ukrainie oraz we Włoszech. Od 2017 roku wpisana na listę egzaminatorów uprawnionych do pełnienia funkcji przewodniczącego prowadzoną przez Państwową Komisję do spraw Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego.

E-mail: maria.czempka-wewiora@us.edu.pl